

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Ik roep u om hulp, maar u antwoordt niet.

Ik sta voor u, maar u wilt mij niet zien.

U bent te wreed voor mij geworden,

met al uw kracht hebt u zich tegen mij gekeerd.

U tilt me op en laat me rijden op de wind,

uw woedende storm schudt mij heen en weer.

Job 30:20-22

Het is een schreeuw uit de diepte, een roepen vanuit de afgrond van zijn pijn. Woorden die voor overlevenden van die fatale februaristorm in 1953 akelig dichtbij komen. Ramp op ramp is over hem neergedaald. Alles wat hem lief was, is hem afgenomen: zijn vee, zijn kinderen, zijn gezondheid en zijn waardigheid. Job roept het uit tegen God: Waar bent U in deze storm? Waarom antwoordt U mij niet? De pijn, de eenzaamheid: het overvalt hem als golven die wild over hem heenslaan. Heel zijn binnenste is in beroering; onrustig zijn hart. Een chaos aan gedachten. U bent toch een God die redt? Waar bent U dan, nu het noodlot mij treft? Bent U het soms die mij slaat? Is Uw woede soms tegen mij ontstoken? Waarom, God, laat U het toe, dat ik naar de diepte wordt getrokken?

Ingewikkelde vragen, waar een mens een leven lang mee kan worstelen. Hoe reageren we als het water komt? Dat is ook een vraag voor nu. In de zomer van 2021 werden delen van Duitsland, Zuidelijk Nederland en Wallonië overspoeld door het water. Huizen zonken weg in de modder; ook toen moesten mensen met bootjes gered worden uit de kolkende en woeste watermassa; dalen waar eens dorpjes lagen veranderden in verdronken land. Hoe blijf je staande in een storm? En als je het overleeft, hoe pak je het leven dan weer op? Waar vind je de kracht om ondanks al het verlies, de leegte, angstige dromen in de nacht, door te gaan en te bouwen aan een nieuw bestaan?

In de voorbereiding voor deze overdenking, heb ik het maar eens klassiek-Gereformeerd aangepakt. Een preek dus in drie delen.

DEEL (I) VOOR DE RAMP: (BIJNA) NIEMAND ZAG HET AANKOMEN

Storm ontregelt ons leven: bomen worden ontworteld en uit de grond gerukt, daken van huizen opgetild, water als een wal tot enge hoogten opgestuwd. Toch ben ik nooit bang geweest voor storm. Onstuimig weer heeft mij altijd gefascineerd, de enorme kracht van de natuur. Ik zie het nog voor me: aan de veilige hand van mijn vader kijken we samen bij springtij naar het water van de Westerschelde, het gebruik van de golven, het woeien van de wind. 'Wat is God sterk he', zei ik toen. De gedachten van een klein kind, een meisje dat met een verwonderde blik naar het water kijkt.

Ik ben dan ook van na de ramp. Niet de tweede wereldoorlog, maar de februaristorm in 1953 is in Zeeland de grote tijdsbreuk tussen generaties. Bijna niemand kon vermoeden, wat voor onheil hen te wachten stond. Er waren wel signalen geweest. In 1946 concludeerde de Stormvloedcommissie dat de dijken veel te laag waren. De scherpzinnige ingenieur Johan Veen en bedenker van de Deltawerken waarschuwde

er al jaren voor. Maar in de jaren na de tweede wereldoorlog, moest het land weer opgebouwd worden en de dijken waren geen prioriteit.

Zijn wij vandaag voorbereid op een ramp die de hele infrastructuur verwoest? Die wegen en bruggen vernielt, internet en telefoonnetwerken lam legt? Ken je de telefoonnummers uit het hoofd van zij die het dichtste bij je staan? Ben je zo helder om zo snel mogelijk warme kleding aan te trekken? Weet je wat je doen moet om elkaar in veiligheid te brengen?

DEEL II: VECHTEN TEGEN HET WATER

De ervaring dat er een storm door je leven raast waar je niet tegenop kunt, het leven dat te snel en te hard gaat, te veel klappen die als golven over je heen slaan... dat komen we ook tegen in het boek Job. Job is alles kwijtgeraakt: zijn kinderen, zijn rijkdom, zijn gezondheid... het goede succesvolle leven dat hij had werd in één klap weggevaagd. Job is erover in gesprek gegaan met zijn vrienden. Waarom het lijden juist hem treft. Wat hij in hemelsnaam gedaan kan hebben om dit te verdienen. Job voelt zich stuurloos in al die ellende. En nu in het dertigste hoofdstuk van het boek, lezen we hoe Job de strijd met God aangaat. In zijn worsteling met alles wat hem overkomen is, legt Job bij God neer hoe hij zich voelt. De taal die Job daarvoor gebruikt is ongelofelijk beeldend. Job beschrijft zijn toestand als een woeste, kolkende zee; het verdriet dat komt en gaat als het getij, ervaart hij als golven die over hem heen slaan, en met hun vuisten op hem inbeuken.

We lezen het vanaf vers 14. 'Daar komen ze' staat hier letterlijk in de Hebreeuwse tekst. De aanstormende golven die op hem afkomen, en die als verwoestingen over Job heen rollen. En dan beschrijft Job wat die storm met hem doet. Dat hij het gevoel heeft alsof de ene verschrikking na de andere over hem wordt uitgestort; het knaagt aan zijn eigenwaarde, zijn mens-zijn. Zijn gevoel van 'eer', van zelfzekerheid is verdampt, weggevaagd als door de wind; het aanzien dat hij had is weggeblazen als een wolk.

Als mensen klap op klap te verwerken krijgen...als er geen ademruimte meer is, de tijd om je te herpakken en tot rust te komen, dan kun je uitgeput raken; moe van het vechten tegen die bierkaai. En zo voelt ook Job zich. 'Mijn ziel', zo roept Job in vers 16, 'vloeit weg uit mij'. De psychische en spirituele pijn die Job ervaart, trekt door zijn hele lijf heen. 's Nachts ervaart hij helse pijnen; alsof zijn botten doorboord worden... zo staat het hier in de Hebreeuwse tekst.

Het is slecht te verteren wanneer we in zo'n situatie terecht komen, want we hadden het ons zo anders voorgesteld. Ook dat horen we terug, in de klacht van Job. Want in vers 26 lezen we: "ik hoopte op het goede, maar het kwade kwam; het licht verwachtte ik, maar de duisternis brak aan". In de storm waar Job doorheen moet is het aardedonker; nergens ziet Job nog licht.

Die woorden van Job zijn voor overlevenden van de ramp ongelofelijk herkenbaar. Ik ken de verhalen. Nog is het niet te vatten. Als 's nachts om drie uur de storm haar hoogtepunt bereikt, breken de dijken. 'Een muur van water', een kind dat verdwijnt in de diepte. Hoe kon God dat toelaten? Die vraag naar schuld: ook in het boek Job gaat het erover. Job's vrienden stellen keer op keer dat God almachtig is en de hele

wereld bestuurt. Als het onheil dat Job treft Gods wil is, dan moet hij wel gezondigd hebben. En juist die redenatie was ook voelbaar in de jaren na de ramp. Dit moest wel een zondvloed zijn, een straf van de Eeuwige – zo werd er vaak gepreekt. Zulke redenaties in termen van zonde en schuld maakte het trauma, het enorme verlies, nog onbespreekbaarder dan het al was. En ondertussen zaten slachtoffers met grote vragen. Hoe ga je ermee om, als meer dan de helft van het dorp omkwam in de ramp? Als je als kind weer naar school moet en er zoveel lege plekken zijn? Waarom heb ik het wel overleefd en mijn zusjes en broertjes niet? Waarom legde God de storm niet eerder stil?

Net als Job hebben de Zeeuwen geworsteld met God, met zichzelf en met het water. Verdrinken of worstelen en boven komen: een andere weg is er niet. Het is voor velen een strijd geweest: om dit verlies weer boven te komen. Maar misschien ligt daarin juist bevrijding verborgen: Job vindt zijn weg naar het leven weer terug, omdat hij weigert om God los te laten. Hij blijft God vasthouden, en bestookt hem met zijn vragen, zijn teleurstelling en pijn.

DEEL III: DE STILTE NA DE STORM

In het oog van de storm ben je aan het vechten om je hoofd boven water te houden. Het besef wat de oerkrachten eigenlijk hebben aangericht komt pas met de stilte na de storm. De dichter Adriaan Roland Holst heeft de snijdende stilte na de storm, treffend verwoord in het gedicht 'twee mensen':

*Ik kwam alleen aan het strand en de golven -
het westerglora is voorbij;
de nacht waait duister, ik ga en luister
naar het eenzame tij,
en denk aan een graf in mijn hart gedolven
en aan twee doden, zij aan zij.*

Het eiland Walcheren was na de storm veranderd in één desolate zandvlakte. Het hele landschap ademende leegte en kaalte. Akkers waren weggevaagd, hele dorpen verdwenen in zee. Een landschap dat huilt om wat haar is aangedaan. Veel tijd om te rouwen was er niet. Er was nauwelijks ruimte voor het verdriet. Alle aandacht ging uit naar het herbouwen van steden en dorpen, het uitvoeren van de Deltawerken. De saamhorigheid was groot. En daarin hielpen de mensen elkaar, vonden ze de moed om door te gaan.

Talita koem staat er in het evangelie van vandaag. Dat betekent 'meisje sta op'. Bij het huis van Jairus staan mensen te huilen; ze zoeken troost bij elkaar omdat dit onschuldige kind door de dood meegesleurd wordt naar de diepten van het dodenrijk. De houding van Jezus is opvallend. 'Waarom huilen jullie?', zegt hij. 'Het kind is niet gestorven, het slaapt' (Mc 5:39).

Jezus bindt de strijd aan met de dood. Hij accepteert het duister niet. Als een goede pastor gaat hij om met de ouders en het meisje. Hij stuurt de huilende en rouwende menigte weg, zodat er ruimte ontstaat voor het kind en haar ouders. Liefdevol pakt

Jezus de hand van het meisje vast. En dan klinken er bevrijdende woorden: sta op! Paaswoorden. 'En meteen', zo benadrukt Marcus, staat het meisje op uit haar verlamdende slaap. Jezus gebiedt haar ouders om haar te eten te geven.

Opstaan, ploeteren in de modder en mensen te eten geven. Dat is precies wat de mensen deden in de jaren na de ramp. Er werd gevochten tegen het water net zo lang totdat alle gaten gedicht waren; huizen werden herbouwd, de Deltawerken uit de grond gestampt. Juist in die vechtlust was Gods Geest aanwezig. Waar haalden ze anders de kracht vandaan om door te gaan, om het onmogelijke te doen? Het was God die hen droeg, die hen deed opstaan.

Maar er is ook een andere kant. Want er was nauwelijks aandacht voor de psychische gevolgen van de ramp. Er werd nauwelijks over gepraat. Als er al herinneringen werden doorgegeven, dan sloeg het vaak een generatie over. Het hoort ook wel een beetje bij die Zeeuwse mentaliteit van zwijgzaam doorgaan. Ik vergeet nooit het verhaal van een Walcherse dame, die een paar jaar na de ramp in Axel terechtgekomen was. Overdag ging het allemaal prima. Haar vader was elke dag bij de dijk te vinden, om gaten te dichten, modder te ruimen. Maar 's nachts als het werk gedaan was, lag die sterke man te snikken op zijn bed. Hij dacht dat niemand hem hoorde. Andere mensen kregen op veel latere leeftijd last van PTSS, zo heet dat nu. Het lichaam wil ineens niet meer; ongewenste herbelevingen van het trauma: beelden die zomaar ineens opdoemen: de golven van de zee, de baren die brullen en koken; twee gestorven mensen die daar drijven, meegesleurd door de diepten, omgekomen in de woedende chaos. Gelukkig is dat nu veranderd en is er veel meer ruimte voor het gedenken, voor het ongelofelijke leed dat mensen moesten doorstaan.

Zoals Job hebben ze geworsteld met wat hun overkomen is. En zoals het vaak gaat met menselijk leed, kun je veel later pas zien hoe God in het oog van de storm er ook bij was. Hoe God je door het water droeg. Ja zelfs, in dat diepste donker, ook wanneer je bijna wegzinkt, is Hij nabij. Aan het noodlot ontworsteld, vasthoudend aan de Eeuwige, komt er een dag waarop het zonlicht door de wolken breekt en je zeggen kan: ik zonk weg, maar toen hebt U mij gehoord en hebt U mij gered. Dan kun je met Jona zeggen:

*Het water stijgt tot aan mijn lippen,
muren van water storten op mij neer,
zeewier op mijn hoofd verstikt mij.
Ik zink tot de bodem, waar de bergen oprijzen,
naar het rijk dat zijn grendels voorgoed achter mij sluit.
Maar u trekt mij levend uit de dood omhoog,
O Heer, mijn God!
Ik zal mijn stem in dank verheffen en u offers brengen.
Mijn geloften los ik in.
Het is de Heer die redt!
Jona 2:6-7, 10*